

Anotace

Cvičení v tomto pracovním listu jsou zaměřena na pravopisné dublety gymnázium/gymnasium, univerzita/universita a filozofie/filosofie. Pro žáky mohou být oporou při rozhodování o vhodnosti způsobu zápisu. Zadání lze libovolně variovat, nabízí se zápis s odlišnou kvantitou (balon/balón) nebo psaní cizích slov (management/manažment).

Postup práce

Učitel žáky nejprve nechá samostatně doplnit *s* nebo *z* do slov ve cvičení jedna a řešení konzultovat se spolužákem. Následně svá řešení žáci zkonzultují v plénu. Je pravděpodobné, že nedojde ke shodě na jedné variantě, žáci mohou argumentovat pocitem líbivosti. Učitel zatím nebude řešení komentovat, ale odkáže žáky na aplikaci SyD. Ve dvojicích nebo v plénu do ní žáci postupně zadají všechny dvojice. Ve výsledcích nás tentokrát bude zajímat jen psaný jazyk. V aplikaci žáci zjistí, že výrazně převládá zápis se *z* (viz řešení). Žáci se mohou pokusit sami přijít na to, v jakých textech se nejčastěji objevuje podoba se *s*. Jelikož ze zmíněných substantiv se zápis se *s* nejčastěji vyskytuje v případě *filosofie*, je vhodné zaměřit se především na toto substantivum. Pomocí záložky Typy textů žáci zjistí, že se tato varianta nejčastěji vyskytuje v korespondenci a dále v beletrii. Podrobnější dělení ukáže, že *z* beletrie je zápis *filosofie* nejčastější v básních a dramatech. Žáci by tedy sami mohli přijít na to, že se tento způsob zápisu používá pro ozvláštnění. Zastaralost zápisu se *s* by teoreticky žáci mohli odvodit z toho, že se častěji vyskytuje v korespondenci, která dnes není tak často využívána. Z analýzy by si měli odnést především to, že podoba se *z* je nyní při psaní přejatých jmen variantou neutrální. Nakonec se žáci mohou zamyslet nad tím, která další slova se dříve psala se *s* a dnes už se píšou se *z*.

- 1) Doplňte písmena: gymná__ium, univer__ita, filo__fie. Potom svoje řešení porovnejte se spolužákem. Doplnili jste stejné písmeno?
- 2) Porovnejte varianty *gymnázium/gymnasium*, *univerzita/universita* a *filozofie/filosofie*. Které varianty se vám více líbí?
- 3) Podívejte se do korpusu (<https://syd.korpus.cz/>) a řekněte, které varianty jsou při psaní častější.
- 4) Podívejte se, ve kterých textech se nejčastěji používá varianta se *s*. Proč to tak je?
- 5) Znáte další slova, která se dříve psala se *s* a nyní se píšou se *z*?

Postup práce s korpusem

Do okének aplikace SyD jednotlivě napište obě varianty. Nechte zaškrtnuté políčko a=A (nezáleží na tom, jestli je první písmeno malé nebo velké), políčko lemma nezaškrťte – výsledky jsou pak částečně zkreslené. Klikněte na tlačítko Porovnat varianty.

Pro zobrazení typů textů klikněte na záložku Psaný jazyk a dále Typy textů (nejprve základní dělení, poté podrobně).

Řešení

1) *gymnázium/gymnasium, univerzita/universita, filozofie/filosofie*

2) diskuze

3) Vždy výrazně převládá varianta se z (více než 97% pro gymnázium a univerzita, skoro 67% pro filozofie).

4) Pomocí záložky Typy textů žáci zjistí, že se tato varianta nejčastěji vyskytuje v korespondenci a dále v beletrii. Podrobnější dělení ukáže, že z beletrie je zápis *filosofie* nejčastější v básních a dramatech. Je to kvůli zastaralosti této podoby nebo pro ozvláštnění.

5) Např. dezinfekce, epizoda, fantazie